

CHKO Jizerské hory

rok vyhlášení: 1967

rozloha: 368 km²

sídlo správy: Liberec

oficiální web: <http://www.jizerskehory.nature.cz>

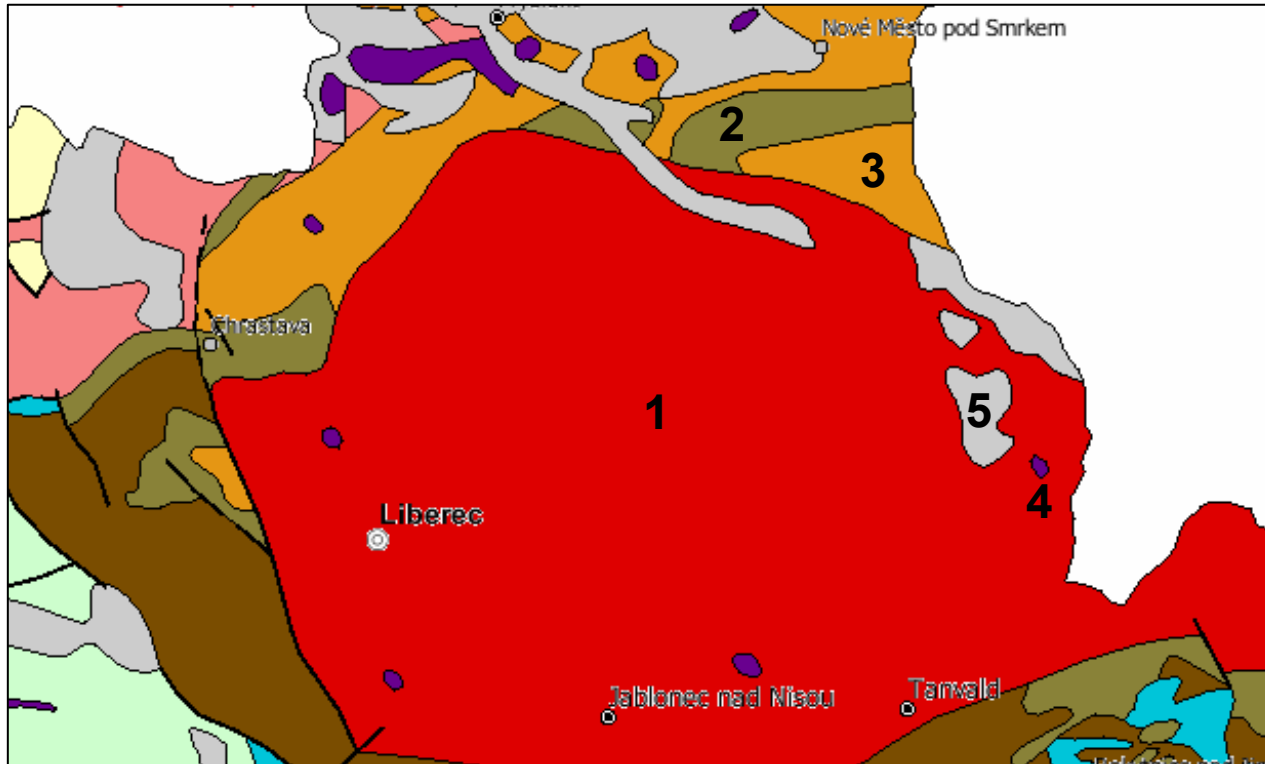

<http://www.ochranaprirody.cz>

Typické hercynské středohoří nevystupující nad hranici lesa, ale s dobře vyvinutými montánními společenstvy a s vynikajícími rozsáhlými rašeliništi na vrcholových plošinách. Imisemi způsobený katastrofální rozpad smrkových monokultur i přirozených smrčín na obrovské ploše, na druhou stranu na severních svazích zachovalé rozsáhlé bučiny. Srážkově nejbohatší území v Čechách.

CHKO Jizerské hory

Geologie

1 – žuly

2 – starohorní horniny s různě silným variským přepracováním (břidlice, fylity, svory až pararuly)

3 – silně přeměněné starohorní horniny (ortoruly)

4 – terciární vulkanické horniny (čedič)

5 – kvartérní sedimenty (zejména humolity a nivní sedimenty)

CHKO Jizerské hory

Geologie

Vývoj pohoří je v základních rysech podobný Krkonoším, významný rozdíl je v mnohem větším rozšíření granitoidních hornin **krkonoško-jizerského plutonu** variského stáří (proslulá **liberecká žula**)

Na okrajích plutonu jsou zastoupeny starými **přeměněnými horniny**. Masiv Smrku (1124 m n. m., nejvyšší hora CHKO) je tvořen rulami a staršími předvariskými žulami; nejvyšší horou Jizerských hor je na polské straně **Wysoka Kopa** – 1127 m

CHKO Jizerské hory

Geologie

Na několika místech prostupují pluton **třetihorní výlevné vyvřeliny** (čediče); nejznámější a morfologicky nejvýraznější je vrch Bukovec (1005 m n. m.)

Na Vápenném vrchu u Raspenavy a několika dalších lokalitách se nacházejí **krystalické vápence**, včetně krasových jevů (Hanychovská jeskyně)

Významnou **mineralogickou lokalitou** je **soutok Safírového potoka a Jizerky**, s výskytem sedimentů obsahujících drahokamové odrůdy korundu (safíry, rubíny), zirkony, spinely a titanomagnetit (iseriny)

CHKO Jizerské hory

Geomorfologie

Základ dnešního reliéfu se zformoval při **variském vrásnění v prvohorách**, kdy došlo k výstupu krkonošsko-jizerského plutonu, který nadzvedl a přeměnil starší horniny na kontaktu

Následovalo téměř 250 mil. let trvající **období tektonického klidu**, eroze a denudace, které dalo pohoří jeho charakteristicky zaoblené tvary

Do dnešních nadmořských výšek byla kra Jizerských hor vyzdvižena podél zlomů při **saxonských pohybech ve třetihorách**, vyvolaných alpínským vrásněním.

CHKO Jizerské hory

Geomorfologie

Od Krkonoš jsou Jizerské hory odděleny **Novosvětským průsmykem** severně Harrachova

Charakteristická je **asymetrie severního a jižního makrosklonu** Jizerských hor: na sever spadají prudkým svahem do Frýdlantské pahorkatiny, na jih se postupně svažují do Liberecké kotliny

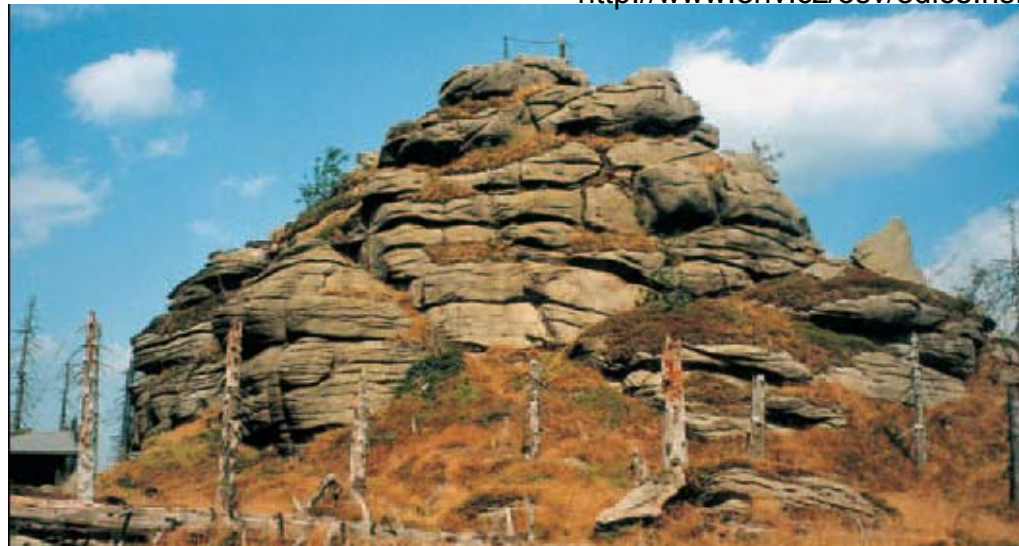
Výzdvih ve třetihorách vyvolal podobně jako v Krkonoších **zvýšení spádu vodních toků**, jež se začaly prudce zahlubovat; tento proces dosud není u konce, centrální část Jizerských hor si dosud zachovala ráz náhorní plošiny (viz mírný spád Jizery na horním toku – meandry)

CHKO Jizerské hory

Geomorfologie

Řada **pozůstatků periglaciálních procesů** ve starších čtvrtohorách – drobné kary, kryoplanační terasy, mrazové sruby, tory, kamenná moře; pevninský ledovec se opíral o jihozápadní svahy Jizerských hor (zachovány ledovcové sedimenty)

<http://www.env.cz/osv/edice.nsf>

Vrchol Jizery (1122 m n. m.) tvoří výrazný tor

CHKO Jizerské hory

Historie lidského vlivu

- německá kolonizace ve 14. století
- v 16. století výraznější odlesňování vyšších poloh v souvislosti s **rozvojem průmyslu** (především **sklářství a textilky**), plenění lesů, od 18. století organizované pěstování smrku
- v 19. století postupný **přesun průmyslu do nižších poloh** a přechod na uhlí – menší tlak na lesy; posléze **rozvoj turistiky**
- v polovině 20. století **odsun sudetských Němců**, jen částečné dosídlení českým obyvatelstvem

CHKO Jizerské hory

Vodstvo

- pohořím probíhá **hlavní evropské rozvodí** (Lužická Nisa a Smědá patří k úmoří Baltského moře, Jizera a přítoky k úmoří Severního moře)
- **CHOPAV** – zdroj pitné vody pro Liberec a Jablonec
- odtokové poměry ovlivněny druhotným plošným odlesněním (**povodňové stavy**)
- **několik přehrad** s protipovodňovou a vodárenskou funkcí, včetně známé Protržené přehrady na Bílé Desné (1916, 62 obětí)

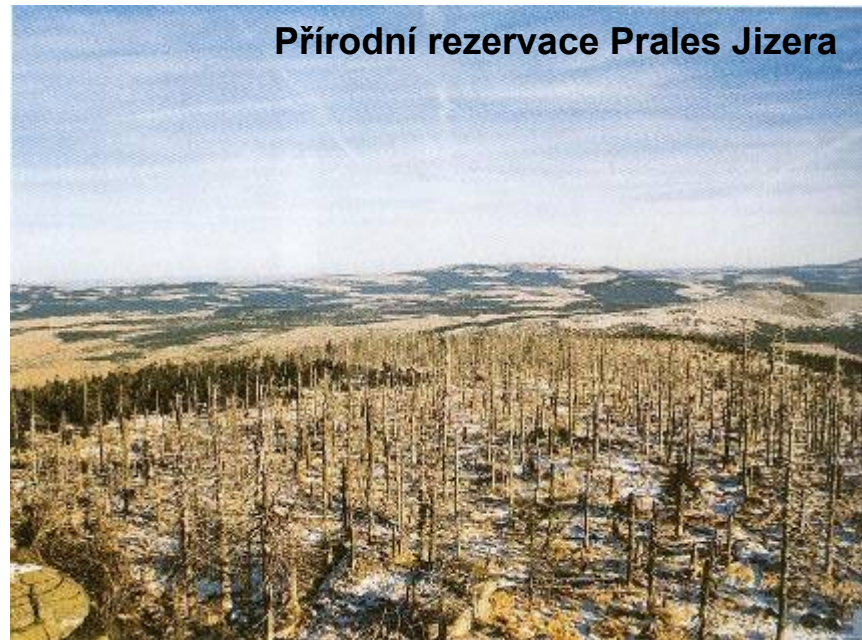

- **nevyrovnané spádové poměry**: Jizera a Jizerka na náhorní rovině poklidně meandrují v náplavech (viz foto), poté vytvářejí balvanité koryto s prudkým spádem

CHKO Jizerské hory

Klima

- chladné horské klima, s nízkými teplotami, dlouhým trváním sněhové pokrývky, inverzními polohami apod.
- teplotní kontrast vůči teplému předhůří, zejména severnímu: Frýdlant 8,2 °C – Bedřichov 4,4 °C – vrcholové partie ještě méně (pokles o 0,6 °C na 100 výškových m)
- výrazný oceanický vliv – **srážkově nejbohatší území v ČR** (průměrně až 1500 mm/rok, srovnatelné jen s nejvyššími polohami Beskyd) – dáno exponovanou polohou vůči severozápadnímu proudění
- snížení srážkových úhrnů v odlesněných hřebenových partiích **propadem horizontálních srážek**

Přírodní rezervace Prales Jizera

CHKO Jizerské hory

Imise – silná imisní zátěž v 70. a zejména v 80. letech vedla k **oslabení porostů**

- následné **hmyzí kalamity** obaleče modřínového, lýkožrouta smrkového a ploskohřbetky smrkové, **spojené s nevhodným lesním hospodařením** (méně odolné smrky cizí provenience – Německo, Alpy), vedly k rozpadu smrkových porostů, které byly velkoplošně odtěženy

- prakticky celá vrcholová část hor je dnes tvořena **holinami a nezajištěnými, ekologicky nestabilními mlazinami**, včetně výsadeb nepůvodního smrku pichlavého; poslední zbytky původních klimaxových smrčín vykazují kritický stupeň rozpadu

- velký zalesňovací program (Společnost přátel přírody), ale **úspěšnost znovuzalesnění** původními dřevinami je kromě drsných klimatických a edafických podmínek **limitována** vytvořením travinných společenstev s třtinou chloupkatou, vysokými stavy spárkaté zvěře atd.

- na druhou stranu, **prostředí imisních holin umožnilo růst populací některých ohrožených druhů** – např. sýc rousný a tetřívka obecná – pro něž je zde vyhlášena ptačí oblast. Aktivní podpora těchto druhů spočívá v **udržování bezlesí na vybraných lokalitách**, např. na některých tradičních tokaništích tetřívka

CHKO Jizerské hory

Flóra a vegetace

Celé území včetně nejvyšších vrcholů je **pod horní hranicí lesa**, který je tak přirozenou vegetací všech zonálních stanovišť. Vyskytují se zde však poměrně rozsáhlé enklávy přirozeného bezlesí na azonálních stanovištích, především na rašeliništích, kolem vodních toků a vzácně na vrcholových sutích (kamenná moře). **Kleč (*Pinus mugo*)** se vyskytuje pouze na rašeliništích a ojediněle na vrcholových skalách a sutích (Smrk, Jizera).

Rašeliniště

Na kyselých substrátech plochých rozvodí se v holocénu vyvinula rozsáhlá rašeliniště vrchovištního typu. Ta hostí nejen společenstva tyrfofilních druhů, ale také „suplují“ nepřítomnost alpínského bezlesí a fungují jako refugium obecně světlomilných druhů, mnohdy glaciálních reliktnů. Nejvýznamnějšími lokalitami jsou **Velká Jizerská louka (NPR Rašeliniště Jizery)**, **Malá Jizerská louka (NPR Rašeliniště Jizerky)**, PR Na Čihadle aj.

Velká Jizerská louka (NPR Rašeliniště Jizery)

CHKO Jizerské hory

Flóra a vegetace

Rašeliniště

Dobře vyvinutá vrchoviště se suchopýrem pochvatým a úzkolistým (*Eriophorum vaginatum*, *E. angustifolium*), suchopýrkem trsnatým (*Trichophorum cespitosum*), klikvou bahenní (*Oxycoccus palustris*), kyhankou sivolistou (*Andromeda polifolia*), vlochyní (*Vaccinium uliginosum*) nebo masožravou rosnatkou okrouhlolistou (*Drosera rotundifolia*). Významný je výskyt blatnice bahenní (*Scheuchzeria palustris*), plavuňky zaplavované (*Lycopodiella innundata*), ostřice chudokvěté (*Carex pauciflora*) a mokřadní (*C. limosa*), na polské straně Velké Jizerské louky roste bříza trpasličí (*Betula nana*). Mezní výskyt zde má atlantský vřesovec čtyřřadý (*Erica tetralix*).

Dominantní dřevinou rašelinišť je kleč (*Pinus mugo*), významný je výskyt jalovce nízkého (*Juniperus communis alpina*) – jediná lokalita u nás mimo alpínské polohy Krkonoš a Jeseníků – a břízy karpatské (*Betula carpatica*).

Okraje rašelinišť bývají tvořeny rašelinnými smrčiny, které jsou dnes nejzachovalejšími přirozenými smrčiny v Jizerských horách, s původním ekotypem smrku.

CHKO Jizerské hory

Flóra a vegetace

Smrčiny

Horské smrčiny zonálních stanovišť z velké části zanikly působením imisí, přesto se dodnes ve fragmentech vyskytují, i s typickou flórou: brusnice borůvka, třtina chloupkatá, podbělice alpská, žebrovice různolistá, vranec jedlový, čípek objímavý, hořec tolitovitý, kokořík přeslenitý, na vlhčích místech papratka horská, mléčivec alpský.

Bučiny

Bučiny vrcholových partií byly z velké části převedeny na smrkové monokultury, na severních zlomových svazích se však zachoval nejrozsáhlejší komplex bukových lesů v ČR ([NPR Jizerskohorské bučiny](#)). Nejde o jeden vegetační typ, ale o komplex kyselých, květnatých a klenových bučin a jedlin, suťových lesů a fragmentů smrčin. K typickým druhům květnatých bučin patří kokořík mnohokvětý, lilie zlatohlavá, kyčelnice devítilistá, vyskytující se i horské druhy mléčivec alpský nebo žlutě kvetoucí violka dvoukvětá. V kyselých bučinách je chudý podrost podobný smrčinám: třtina chloupkatá, metlička křivolaká, borůvka, kokořík přeslenitý. Vzácně se vyskytuje tis červený.

CHKO Jizerské hory

Flóra a vegetace

Bučiny

Bukové porosty se zachovaly i jinde, známou lokalitou je **Bukovec**, s fragmentem květnaté bučiny na úživné podkladu (čedič, konkrétně olivinický nefelinit).

Horské louky

Ve vrcholových i nižších partiích Jizerek se zachovaly enklávy druhově bohatých luk s řadou horských prvků: význačnými prvky jsou **koprník štětinolistý** (*Meum athamanticum*), **řeřišničník Hallerův** (*Cardaminopsis halleri*), **prha arnika** (*Arnica montana*), **upolín evropský** (*Trollius altissimus*), **pcháč různolistý** (*Cirsium heterophyllum*), **oměj šalamounek** (*Aconitum callibotryon*), **kropenáč vytrvalý** (*Swertia perennis*), **pětiprstka žežulník** (*Gymnadenia conopsea*), **vrtička měsíční** (*Botrichium lunaria*). Nejlepším příkladem je **Pralouka pod Bukovcem** (součást PR **Bukovec**).

CHKO Jizerské hory

Fauna

Dobře vyvinutá společenstva montánního stupně, s glaciálními relikty boreomontánního rozšíření, často vázanými na rašeliniště. Protože chybí alpínské a subalpínské pásmo, nejsou až na výjimky zastoupeny boreoalpinní druhy.

CHKO Jizerské hory

Fauna

bezobratlí

měkkýši: nic moc význačného, hercynské kyselou
- typické jsou acidotolerantní horské druhy **slimáček horský** (*Semilimax kotulae*) nebo **vrásenka pomezní** (*Discus ruderatus*)

pavouci: reliktní severské druhy vázané na rašeliniště – **slíďáci** *Pardosa sphagnicola*, *Arctosa alpigena lamperti* nebo *Alopecosa pinetorum*. Jiným reliktním stanovištěm jsou štěrkové náplavy Jizery s výskytem **slíďáka** *Arctosa cinerea*, jednoho z našich největších pavouků.

denní motýli: **okáč rudopásný** (*Erebia euryale*), druhy vázané na rašeliniště (perleťovec severní, žluťásek borůvkový) vymřely již kolem poloviny 20. století

ostatní: např. na rašeliništích reliktní **střevlíčci** *Agonum ericeti*, *Trechus amplicollis* a *Patrobus assimilis*

CHKO Jizerské hory

Fauna

obratlovci

obojživelníci: běžné druhy (skokan hnědý, ropucha obecná, čolek horský), v bučinách na severních svazích početně mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*)

plazi: zejména běžné druhy vyšších poloh ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*) a zmiije obecná (*Vipera berus*)

CHKO Jizerské hory

Fauna

obratlovci

ptáci: dobře vyvinutá **společenstva listnatých lesů**, zejména v bučinách na severu: čáp černý (*Ciconia nigra*), včelojed lesní (*Pernis apivorus*), lejsek malý (*Ficedula parva*), l. černohlavý (*F. hypoleuca*), holub doupňák (*Columba oenas*)

Ve zbytcích **smrkových lesů** početné populace sýce rousného (*Aegolius funereus*), dál kos horský (*Turdus torquatus*), ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*), křivka obecná (*Loxia curvirostra*) aj.

V přirozeném i druhotném **bezlesí** početně tetřívka obecná (*Tetrao tetrix*) a linduška luční (*Anthus pratensis*), vzácně bekasina otavní (*Gallinago gallinago*).

CHKO Jizerské hory

Fauna

obratlovci

savci: masový výskyt **hraboše mokřadního** (*Microtus agrestis*) na imisních holinách, vzácný výskyt **rejska horského** (*Sorex alpinus*)

- významná zimoviště netopýrů u Nového Města pod Smrkem a ve štole Protržené přehrady na Bílé Desné – 12 druhů netopýrů, např. **netopýr pobřežní** (*Myotis dasycneme*), **n. velkouchý** (*M. bechsteini*) nebo **netopýr dlouhouchý** (*Plecotus austriacus*); Bílá Desná je evropsky významná lokalita **netopýra velkého** (*Myotis myotis*)

CHKO Jizerské hory

Nejvýznamnější maloplošná ZCHÚ

NPR Rašelinište Jizery – komplex vrchovišť, klečových porostů, horských a podmáčených smrčín a společenstev šterkopískových náplavů při hranici s Polskem

NPR Rašelinište Jizerky – komplex vrchovišť, klečových porostů a smrčín západně horské osady Jizerka. Výskyt drahokamů.

NPR Jizerskohorské bučiny – komplex smíšených, zejména bukových lesů, s geomorfologicky významnými útvary (skalní výchozy, balvanité svahy, hluboké rokle potoků s kaskádami a vodopády)

PR Bukovec - čedičový kužel Bukovce s květnatými bučinami a přilehlé květnaté louky s horskými prvky fauny a flóry. Nejbohatší botanická lokalita v CHKO.

CHKO Jizerské hory

zajímavé webové stránky

<http://www.chko-jizerky.cz> - stránky Správy CHKO

<http://izerky.net> - Lukovy stránky o Jizerkách, spusta pěkných fotek, pravidelně aktualizováno

<http://jizerky.jinak.cz>

zajímavá literatura

Miloslav Nevrlý: Kniha o Jizerských horách - autor Karpatských her píše o Jizerkách

M. Józsa, P. Vonička a kol.: Jizerskohorská rašeliniště

Podrobnější seznam knížek o Jizerkách najdete na <http://jizerky.jinak.cz/literatura.php>